

НАЙКРАЩА КНИЖКА РОКУ ЗА ВЕРСІЯМИ NPR, THE WASHINGTON POST,
BUZZFEED, PEOPLE, TIME, AMAZON, ENTERTAINMENT WEEKLY, BUSTLE, NEWSWEEK

ПЕРЕМОЖЕЦЬ GOODREADS CHOICE AWARD

ЦИРЦЕЯ

МЕДЛІН МІЛЛЕР

ЦИРЦЕЯ

МЕДЛІН МІЛЛЕР

Харків

2024

Натеніелу

*νόστος*¹

---

¹ Повернення додому, одне з ключових понять класичної грецької культури, звідси «ностальгія» (*гр.*). (*Тут і далі прим. ред.*)

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Коли я народилася, ще не існувало наймення того, чим я була. Мене називали німфою, гадаючи, що буду така сама, як мати, і тітки, і тисячі братів та сестер. Найменші з менших богинь, ми знали про свою скромну силу й про те, що навряд чи забезпечимо нею свою вічність. Ми розмовляли з рибами й рослини квіти, випестували краплі дощу в хмарах і морську сіль у хвилях. Оце слово *німфа* було насправді мірою і знаменням нашого майбуття. У нашій мові воно означає не тільки богиню, а й *наречену*.

Моя мати була однією з них — наядою, покровителькою джерел і струмків. Вона впала батькові в око, коли той прийшов у палац відвідати її батька Океана. Тоді Геліос й Океан часто гостювали один в одного. Вони були братами в перших і одного віку, хоча на вигляд було не так. Мій батько сяяв ясно, мовби щойно викувана бронза, тоді як Океан народився з набряклими очима й білою бородою аж до колін. Обидва були титанами й воліли товариства один одного, а не тих писклявих богів з Олімпу, які не бачили творення світу.

Палац Океана — справжнє диво, глибоко занурене в земну товщу, високі палати якого вкрито позолотою. Ноги богів століттями вигладжували тамтешню кам'яну підлогу. У кожному покої вчувалося тихе шумотіння Океанової річки — джерела всіх земних прісних вод, такої темної, що годі розрізнити, де вона закінчується й починається кам'яне русло. На її берегах виростили трави й м'які бліді квіти, а також незліченні

діти Океана: наяди, німфи й річкові боги. Лискучі, наче видри, вони, сміючись, пускали колом золоті кубки й борюкалися, бавлячись у любовні ігри. І посеред них, перевершуючи всіх красою, сиділа моя мати.

Вона мала тепло-брунатне волосся, і кожне його пасмо було таке блискуче, наче світилося зсередини. Мама відчула позирки мого батька, гарячі, немов спалахи багаття. Я бачу, як розправляє вона своє вбрання, щоб воно ледь прикривало плечі, і як занурює блискучі пальці у воду. Я бачила тисячі таких її хитрощів багато разів. Батько завжди реагував на них. Він вірив, що природний лад світу існує для його втіхи.

— Хто це? — запитав він Океана.

В Океана вже було чимало золотооких онуків від мого батька, і він радий був мати ще.

— Моя донька Перса. Вона твоя, якщо ти хочеш її.

Наступного дня батько знайшов Персу поблизу її джерела у вишньому світі. То було прегарне місце під густим гіллям дубів, заросле важкоголовими нарцисами. Там не було бруду, слизьких жаб, а лише чисте кругле каміння, крізь яке проростала трава. Навіть мій батько, байдужий до вишуканих підступів німф, замилювався ним.

Моя мати знала, що він іде. Вона була тендітна, але хитра, а її розум — наче гострозубий вугор. Вона знала, котра дорога виводить до влади таких, як вона, і на тій дорозі не було ані байстрят, ані прибережних любовних ігрищ. Коли він постав перед нею, зодягнутий у всю свою славу, вона зареготала до нього:

— Лягти з тобою? З якого дива?

Звісно, мій батько міг узяти що хотів. Але Геліос тишив себе думкою, що всі жінки охоче йдуть до його ложа — і рабині, і богоподібні. Його вівтарі курилися доказами того — димом пожертв пузатих матерів і веселеньких байстрят.

— Або заміжжя, — мовила вона до нього, — або нічого. І якщо заміжжя, то знай: у полі можеш гуляти з усіма дівчатами,

з якими лише захочеш, але жодної не приведеш додому, бо тільки я пануватиму у твоїх палатах.

Умови, обмеження. Це було дивиною для мого батька, а богам ніщо так не любе, як новина.

— Нехай, — відказав він і скріпив їхню угоду, подарувавши їй намисто з найрідкіснішого бурштину — творіння своїх рук.

Згодом, коли народилася я, він дав їй ще один разок намиста й ще по одному за всіх моїх трьох братів та сестер. Я не знаю, що тишило її більше: осяйні намиста чи заздрість сестер. Гадаю, вона збирала б їх цілу вічність, доки вони не повисли б на її шиї, мов ярмо на волю, якби великі боги не спинили її. Тоді вони вже розвідали, хто такі ми всі четверо.

— Ти можеш мати ще дітей, — звістили вони їй, — але не з ним.

Та інші чоловіки не дарували їй бурштинових намист. То був єдиний раз, коли я бачила її плач.

Коли я народилася, моя тітка — не буду обтяжувати вас її ім'ям, бо в моїй розповіді повно тіток, — умила й сповила мене. Друга причепурила матір, знову підвівши червоним її уста, розчесавши волосся гребенями зі слонової кістки. Третя пішла до дверей і впустила мого батька.

— Дівчинка, — сказала йому мати, зморщивши носа.

Але мій батько радий був і донькам — лагідним на вдачу й золотавим, наче перше чавлення олив. Люди й боги дорого платили за нагоду плодитися з їхньої крові, і батькова скарбниця мала таку славу, з якою міг позмагатися хіба що сам володар богів. Він поклав, благословляючи, свою руку мені на голову й промовив:

— Вона знайде собі гідну пару.

— Наскільки гідну? — допитувалася мати.

Її розрадило б те, що мене могли обміняти на щось краще.

Батько міркував, глядячи пасма мого волосся, роздивляючись мої очі й обриси щік.

— Напевне, царевича.

— Царевича? — перепитала мати. — Ти ж не говориш про когось смертного?

Відраза була на її обличчі. Одного разу, ще юною, я запитала, який вигляд у смертних. Батько відповів:

— Вони мають ту саму подобу, що й ми, але й хробак має подобу кита.

Мати висловилася простіше: «Дикі мішки гнилого м'яса».

— Вона, напевно, вийде за сина Зевса, — наполягала мати.

Мати вже уявляла собі, як сидітиме на олімпійських уртах праворуч від цариці Гери.

— Ні. Її волосся смугасте, наче в рисі. І підборіддя. Занадто гостре, щоб бути гарним.

Мати й не думала сперечатися. Як і всі, вона чула історії про те, яким нестримним може бути гнів Геліуса: «Хоч і ясна в нього позолота, не забувай, яким вогнем він палає».

Вона встала. Живіт її зник без сліду, стан підтягнувся знову, щоки запалали свіжим, невинним рум'янцем. Увесь наш рід одужує швидко, але вона була ще спритніша: донька Океана, яка метала дитинчат, як ікру.

— Ходімо, — сказала вона. — Зробімо собі когось кращого.

Я росла швидко. Немовлям пробула години й незчулася, як виросла з дитячого віку. Моя тітка залишилася, сподіваючись догодити моїй матері, і назвала мене Цирцеєю¹ — *Соколицею* — за мої жовті очі й дивний писклявий плач. Але вона зникла, щойно зрозуміла, що мати звертає на її турботу не більше уваги, ніж на землю під своїми ногами.

— Мамо, — сказала я, — тітка пішла.

Мати не відповіла. Батько вже вирушив на своїй колісниці в небо, і вона заплітала квіти у волосся, готуючись іти потайними водними переходами, щоб долучитися до сестер на трав'я-

---

¹ Д.-гр. Кірка.

нистих берегах. Я могла піти їй услід, але тоді мусила б сидіти в ногах своєї тітки, поки вони пліткуватимуть про речі мені байдужі й незрозумілі. Тому я залишилася.

У палатах мого батька було темно й тихо. Його палац, схований у кам'яній товщі землі, стояв поряд із палацом Океана, і всі його стіни були з вилощеного обсидіану. А чом би й ні? Вони могли бути з усього, що є у світі, — криваво-червоного мармуру з Єгипту чи бальзамового дерева з Аравії, — досить було побажати. Але батьку подобалося, як відбивалося від обсидіану світло, як палахкотіла вогнем його гладенька поверхня, коли він ішов. Звісно, він і гадки не мав, яким чорним усе ставало, коли його не було. Батько ніколи не зміг би уявити світу без себе в ньому.

Тієї пори я могла робити що хотіла: запалити смолоскип і бігти, дивлячись, як наздоганяють мене пасма темряви. Лежати на гладенькій долівці й колупати її пальцями. У ній не було личинок або черв'яків, тоді я й не здогадувалася про них. У тих палатах жили ми самі.

Коли батько повернувся вночі, земля здригнулася, наче кінський тулуб, і поколупана долівка вирівнялася сама. За якусь мить повернулася й мати, пахнучи квітами, і побігла вітати батька, а він дозволив їй повиснути в нього на шиї. Батько випив вина й пішов до свого великого срібного крісла. Я попростувала за ним. *Вітаємо вдома, батьку, вітаємо вдома.*

П'ючи вино, він грав у шашки. Нікому не дозволено грати з ним. Він переставляв кам'яні кружки, обертав дошку й переставляв їх знову. Мати заговорила медово-солодким голосом:

— Чи не час лягати в ліжку, коханий?

Вона оберталася перед ним, наче на рожні, поволі показуючи звабу свого тіла. Тоді він найчастіше полишав гру, а іноді ні — і я тішилася найбільше, бо мати йшла собі геть, грюкаючи дверима з миррового дерева.

Під ногами в мого батька весь світ ставав золотим. Усе в ньому світилося: його жовта шкіра, іскристі очі, бронзове

волосся. Його тіло було гаряче, як жарівниця, і я горнулася до нього так близько, як він дозволяв мені, наче ящїрка до полудневих скель. Моя тітка сказала, що деякі з менших богів ледве могли дивитися на нього, але я була його дочка і його кров. Я дивилася на його обличчя так довго, що, коли відвертала погляд, воно далі стояло в мене перед очима, осяваючи стїни й інкрустовані столи, навіть мою шкіру.

— А що станеться, — запитала я, — якщо смертний побачить тебе в усїй твоїй славі?

— Він спопелїє за мить.

— А якщо смертний побачить мене?

Батько всміхнувся. Я прислухалася, як рухаються кружальця шашок, до того добре знайомого звуку, коли мармур треться об дерево.

— Смертний вважатиме себе щасливцем.

— Я не спалю його?

— Ніколи.

— Але ж мої очі такі, як і твої.

— Ні, — відповїв він. — Дивися. — Його погляд упав на колоду, що лежала біля вогнища. Вона розгорїлася, запалала й зрештою впала, спопелївши, на землю. — І це ще найменша з моїх сил. Ти можеш так само?

Цїлу ніч я сидїла, утупивши очі в колоду. Я не могла.

Народилася моя сестра, а згодом — брат. Я не можу сказати, скїльки насправдї минуло часу. Божественні дні плинуть, як вода в зливу, а тодї я ще не опанувала вмїння смертних лїчити їх. Ви, напевно, подумаєте, що батько повинен би навчити нас, бо хто краще за нього знає про кожен схїд сонця. Але навїть він зазвичай називав моїх брата й сестру близнюками. І справдї, тїєї митї, коли народився мїй брат, вони сплелися одне з одним, як норки. Мїй батько благословив їх обох однією рукою.

— Ти, — мовив він до моєї сїяливої сестри Пасифаї, — вийдеш замїж за вїчного сина Зевса.

Він мовив це пророчим голосом, тим, яким говорив, *що* неминуче станеться. Мати засяяла, почувши це, і міркувала, у яке вбрання зодягнеться, ідучи на Зевсові учти.

— А ти... — промовив він до брата звичним голосом, лунким і ясным, наче літній ранок. — Усякий син удається в матір.

Мати втішилася, почувши це, і вирішила, що може дати йому ім'я. Вона назвала його Персом на свою честь.

Вони обоє були розумні й швидко второпали, хто є хто. Брат і сестра полюбляли глузувати з мене з-під своїх ручок-лапок:

— Її очі жовті, наче сеча. Голос крикливий, як у сови. Її звать Соколицею, але мали б називати Козою: така вона потворна.

То були їхні перші спроби вжалити мене, і їхнє жало чимраз ставало гострішим. Я навчилася уникати їх, і невдовзі вони знайшли собі кращі розваги серед недолітніх наяд і річних божків в Океанових палатах. Коли моя мати пішла до сестер, вони попрямували їй услід і запанували над усіма своїми догідливими братиками й сестрицями, які дивилися на них заворожено, як мальки — на щуку.

— Ходи-но сюди, Меліє, — умовляли вони. — Це такий олімпійський звичай — обтинати волосся до самої потилиці. Як ти знайдеш собі чоловіка, якщо ми цього не зробимо?

Коли ж Мелія бачила, що обскубана, наче їжак, сідала й плакала, а вони реготали так, що аж луна йшла печерами.

Я пішла від них. Вибрала тихі батькові покої, намагаючись якнайдовше сидіти біля його ніг. Одного дня — напевно, щоб мене винагородити, — він захотів повезти мене до своєї священної череди корів. То була для мене велика честь, бо я могла сісти в його золоту колісницю й побачити тварин, яким заздрили всі боги, — п'ятдесят сніжно-білих телиць, які тішили батькове око, коли він щодня їздив довкола землі. Я перехилилася з усіяної самоцвітами колісниці, зачаровано дивлячись на землю, що втікала з-під колісниці: багату зелень лісів, зубці гір, широку, безкінечну синь океану. Я шукала смертних, але ми були надто високо, щоб побачити їх.

Стадо паслося на трав'янистому острові Тринакія, і про нього дбали дві мої рідні сестри. Коли ми прибули, вони відразу прибігли до батька і, повиснувши на його шиї, заговорили голосно. З усіх дітей мого батька вони були одні з найпрекрасніших, їхні шкіра й волосся — неначе виливане золото. Лампетія і Фетуса звали їх. Промениста й Осяйна.

— Кого це ти привіз із собою?

— Вона, напевно, котрась із дітей Перси, подивися на її очі.

— Авжеж!

Лампетія — я подумала, що то була Лампетія, — погладила моє волосся.

— Люба, не журися так через свої очі. То дрібниця. Твоя мати дуже вродлива, але вона ніколи не була сильна.

— Мої очі такі, як і ваші, — сказала я.

— Овва! Ні, любя, наші очі ясні, наче вогонь, а волосся — мов сонце на воді.

— Ти мудро робиш, що заплітаєш своє в косу, — рекла Фетуса. — Краще ховати руді пасма. Шкода, що ти не можеш так само вчинити зі своїм голосом.

— Вона могла б замовкнути назавжди. Це було б добре, чи не так, сестро?

— Ще б пак, — посміхнулися вони. — То ми підемо до корів?

Доти я ще ніколи не бачила корів, ніяких узагалі, але це не мало значення: тварини були такі невимовно прекрасні, що їх годі було рівняти з іншими — шкіра чиста, наче пелюстки лілій, а очі лагідні й довговії. Мої сестри вкрили позолотою їхні роги, і, коли вони нахилялися, щипаючи траву, їхні шиї вигиналися, неначе танцівниці. Я бачила, як у надвечірньому світлі мерхло вилискували їхні спини.

— О! — скрикнула я. — Чи можу я торкнутися котроїсь?

— Ні, — заборонив батько.

— Назвати тобі їхні імена? Це Білолиця, та — Ясноока, а ота — Ясочка. Он там Миловида, і Вродливиця, і Золото-рога, і Сяйливиця. Он там Ясочка, і ще...

— Ти вже назвала Ясочку, — сказала я. — Ти сказала, що ота Ясочка. — Я показала пальцем на корову, яка мирно собі жувала.

Сестри презирнулися, а тоді подивилися на батька однаковими золотими очима. Та він споглядав корів у своїй глибокодумній славі.

— Ти, напевне, помилилася, — відповіли вони. — Ясочка — це та, яку ми щойно назвали. Та Зірочка, ота Блискітка, а...

Мій батько сказав:

— А це що таке? Струп на Вродливиці?

Сестри заговорили наввипередки:

— Який струп? О, цього не може бути! Так, це ота неслухняна Вродливиця, вона знову поранилася сама. От норовиста, чого ти раниш сама себе!

Я нахилилася, придивляючись. То був невеличкий струп, менший за мій найменший ніготь, але батько однаково на-супився.

— Ви залікуєте його до завтра.

Сестри закивали.

— Авжеж, авжеж. Вибач, вибач.

Ми знову ступили на колісницю, і батько взяв посріблені віжки. Мої сестри поцілували на прощання його руки, а тоді коні підстрибнули й понесли нас у небо. Перші сузір'я вже прозирали в темному світлі.

Я пригадала, як одного разу батько сказав мені, що на землі є люди, яких називають астрономами і які вивчають його рух у небі. Їх неабияк шанують серед смертних і запрошують у радники до царів; але іноді мій батько засиджувався в якомусь місці й зводив нанівець усі їхні розрахунки. Тоді тих астрономів волокли до царів, яким вони служили, і карали на смерть як шахраїв. Розповідаючи, мій батько всміхався. Вони заслужили на це, говорив він. Геліос-Сонце не корився жодній волі, крім власної. Ніхто не міг наказувати йому.

— Батьку, — сказала я того дня, — чи ми так спізналися, що загинуть астрономи?

— Так, — відповів він, трясучи дзенькотливими віжками.

Коні побігли вперед, і світ став розпливатися попід нами, коли нічні тіні піднеслися на краю моря. Я не дивилася. Мої груди стислися, як насухо викручене прання. Я думала про астрономів. Уявляла, як вони принижено згинаються й плазують, мов черв'яки.

«Помилуйте нас, — ридали вони, опустившись на кістляві коліна, — це не ми винні, це спізналося сонце». — «Сонце ніколи не спізнається, — відказували царі зі своїх престолів. — Ваші слова — блюзнірство, і тому ви повинні померти!» І падали сокири, розтинаючи благальників надвоє.

— Батьку, — сказала я, — я відчуваю щось дивне.

— Ти голодна, — відказав він. — Час трапези вже минув. Твоїм сестрам має бути соромно за те, що вони затримали нас.

Я добре повечеряла, але те моє відчуття не зникало. Напевне, у мене був дивний вираз обличчя, бо Перс і Пасифая захихотіли у своєму ліжку.

— Ти проковтнула жабу?

— Ні, — сказала я.

Проте вони сміялися ще дужче, тручись одне об одного, оповившись руками й ногами, наче змії, які натирають луску. Мати сказала:

— То як там батькові золоті телиці?

— Прегарні.

Перс засміявся.

— Вона не знає! Чи хтось бачив колись таку дурепу?

— Ніколи, — відказала сестра.

Я не повинна була про це запитувати, але все ще витала у своїх помислах, уявляючи собі розітнуті тіла на мармуровій підлозі.

— Чого я не знаю?

Личко моєї сестри справді було як у норки.

— Що він злягається з ними, ясна річ. Саме так і народжуються нові. Обертається в бика й починає телят, а потім варить тих, які старіють. Саме тому всі й думають, що вони безсмертні.

— Неправда.

Вони завищали, показуючи на мої розпашілі щоки. На гамір прийшла мати. Вона любила слухати жартики брата й сестри.

— Ми розповіли Цирцеї про корів, — сказав їй мій брат. — Вона не знала.

Мати тихенько засміялася:

— Дурненька Цирцея.

Такими були тоді мої літа. Я радо сказала б, що весь той час чекала, доки зможу нарешті вирватися на волю, але правда була інша: я просто пливла за течією, вважаючи, що приречена тихо страждати аж до кінця днів.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

До нас дійшла чутка, що на одного з моїх дядьків чекає кара. Я ніколи не бачила його, але не раз чула його ім'я, яке промовляли пошепки в моїй сім'ї. *Прометей*. У ті далекі часи, коли людство ще тулилося в печерах, він зневажив волю Зевса й приніс людям дар вогню. З його пломеню повстали всі мистецтва й вигоди цивілізації, які заздрісний Зевс мав намір уберегти від їхніх рук. За такий бунт Прометея заслали в найглибше підземелля світу, доки вигадать йому належне покарання. І тепер Зевс оголосив, що настав той час.

Усі мої дядьки поквапилися до батькового палацу, метляючи бородами й сиплючи страшними словами. То була строка-та юрба: мешканці річок, які мали м'язи, наче стовбури дерев; просочені ропою морські божки з крабами в бородах; жилаві старигані з тюленевим м'ясом у зубах. Здебільшого вони були не дядьками, а онуками того чи іншого роду. Вони були титанами, як мої батько й дід, а також Прометей, послідками війни богів. Тих, хто не був скалічений чи закутий, приборкали громовиці Зевса.

Колись давно були лише титани — на самому початку світу. Тоді мій дід у перших, Кронос, почув пророцтво, що рідна дитина одного дня скине його з престолу. Коли його жінка Рея народила перше дитя, він вирвав його ще мокро з її рук і проковтнув живцем. Народилося ще четверо дітей, і він поглинув їх усіх точнісінько так, аж доки Рея з відчаю не сповила камінь і не віддала натомість його. Так вона обдурила Кроноса, і після

того врятоване немовля, Зевса, потай ростили на горі Дікті. Вирісши, він повстав проти батька, узяв громовицю з неба й запхав батькові в горло отруйні трави. Тоді Кронос виблював братів і сестер, які жили в його животі. Вони перейшли на бік свого брата, назвавши себе олімпійцями на честь високої вершини, де стояли їхні престоли.

Думки старших богів розділилися. Чимало з них стало на бік Кроноса, але мої батько й дід пристали до Зевса. Як говорили одні, це сталося тому, що Геліосу була ненависна гордовита пиха Кроноса; другі шепотіли, що пророчий дар допоміг йому передбачити вислід війни. Тривали битви, від яких розтиналися небеса, повітря палало вогнем, і боги розривали один одному плоть до кісток. Кипуча кров просочила землю, і її сила була така, що мало які квіти проростали там, де вона пролилася. Урешті-решт Зевсова міць перемогла. Він закував у кайдани тих, хто протистояв йому, а в решти титанів відібрав силу, наділивши нею своїх братів і сестер, а також дітей, яких вони породили. Мій дядько Нерей, колись могутній правитель морів, став лакеєм у свого нового бога Посейдона. У мого дядька Протея забрали палац і віддали в наложниці всіх його дружин. Тільки мої батько й дід не підупали на силі, не втралили своїх осель.

Титани глузували. Отака подяка? Геліос та Океан переламали хід битви, і всі це знали. Зевс мав наділити їх новою силою та владою, але боявся, що їхня могутність уже дорівнює його власній. Вони поглядали на мого батька, чекаючи на протест, спалах його великого вогню. Проте Геліос далі жив у своїх підземних палатах, якнайдалі від Зевсового ясного як небо зору.

Минули століття. Рани землі загоїлися, і запанував мир. Але скарги богів такі ж невмирущі, як і їхні тіла, і на вечірніх учтах дядьки збиралися під боком у мого батька. Мені подобалося, як вони опускали очі, коли говорили до нього, як завмирили й пильнували, коли він сідав на своє місце. Чаші з вином порожніли, пригасали смолоскипи.

— Минуло вже досить часу, — шепотіли мої дядьки. — Ми знову убралися в силу. Подумай лиш, на що здатен твій вогонь, коли випустиш його на волю. Ти найбільший із крові старших богів, більший навіть від Океана. Більший від самого Зевса, якщо лише захочеш.

Мій батько всміхався.

— Брате, — говорив він, — що це за балачки? Хіба бракує комусь пахощів і диму? Цей Зевс дає всьому раду.

Зевс, якби це почув, напевне, потішився б. Але він не міг бачити того, що я читала на батьковому обличчі. Тих несказаних, недомовлених слів.

Цей Зевс дає всьому раду *поки що*.

Мої дядьки потирали руки й усміхалися. Вони йшли геть, плакаючи надії, міркуючи, що чинитимуть тоді, коли титани запанують знову.

То була моя перша наука. Під гладенькою знайомою поверхнею речей лежить друга, що ніяк не дочекається часу, коли розірве світ надвоє.

Тепер мої дядьки знову юрмилися в батькових покоях, закочуючи від страху очі. Неждана кара Прометея — це знак, говорили вони, що Зевс та його рід уже хочуть позбутися нас. Олімпійці ніколи не заспокояться, доки не знищать нас. Ми повинні оборонити Прометея чи, навпаки, осудити його, відвернувши Зевсові громовищі від своїх голів.

Я зачаїлася у своєму звичному місці біля батькових ніг. Лежала мовчки, щоб мене не помітили й не вигнали, але відчувала, як закипає в грудях кров від тієї приголомшливої звістки: можливо, повернеться війна. Громи зруйнують дощенту наші палати. Афіна, Зевсова донька-войовниця, полюватиме на нас своїм сірим мечем, біч-о-біч з Аресом, своїм убійником-братом. Нас закують у кайдани й кинуть у вогненні ями, звідки немає вороття.

Мій батько говорив спокійно, сяючи золотом з-поміж них:

— Послухайте, браття, якщо Прометея скарають, то тільки по заслuzі. Не спішімо вчиняти змову.

Але дядьки нарікали далі:

— Кара буде прилюдною. Це кривда, наука всім нам. Погляньте, що станеться з титанами, якщо вони не упокоряться.

Мій батько спалахнув пронизливим ясним світлом.

— Це покарання відступника, та й край. Прометея звела на манівці його надмірна любов до смертних. Ніяка це не наука для титанів. Зрозуміло?

Мої дядьки закивали. Розчарування сплелось з полегкістю на їхніх обличчях. *Поки що* не буде крові.

Покарання бога — рідкісна й страхотлива річ, і балачки без увагу тривали в наших палатах. Прометея годі вбити, але чимало пекельних мук могли заступити смерть. Це будуть ножі й мечі чи відірвані руки й ноги? Розжарені спиці чи вогняне колесо? Наяди мліли одна в одній на колінах. Річкові боги стояли, похмурі від хвилювання. Ви не уявляєте, як боги бояться болю. Немає нічого страшнішого для них і нічого нестерпнішого за страждання.

У призначений день двері до вітальні мого батька розчинилися навстіж. Велетенські смолоскипи, саджені самоцвітами, палали на стінах, і при їхньому світлі збиралися німфи й усілякого роду боги.

Граціозні дріади приплинули з лісів, і незворушні ореади спустилися зі скель. Моя мати була там зі своїми сестрами-наядами; кремезні річкові боги збилися в один гурт із білими німфами та морськими богами. Прийшли навіть титани: певна річ, мій батько й Океан, але також мінливий Протей і морський старець Нерей; моя тітка Селена, яка поганяє в нічному небі своїх срібних коней; і четверо вітрів на чолі з моїм крижаним дядьком Бореєм. Тисяча ненаситних очей. Не було

лише Зевса та його олімпійців. Вони зневажали наші підземні зборища. Пішов поголос, що вони зібралися окремо й споглядали муки в хмарах.

Відати покаранням було доручено Фурії, одній із підземних богинь помсти, яка жила серед мертвих. Моя родина була на звичному чільному місці, і я стояла попереду того велетенського натовпу, прикипівши очима до підлоги. Позаду мене штурхалися й шепталися наяди та річкові боги: «Я чула, у них змії замість волосся. Ні, у них хвости скорпіона, а з очей скапує кров».

У дверях нікого не було. Але недовго. Її обличчя було сіре й безжалісне, наче вирубане з каменю, а за спиною підносилися чорні крила, складені, як у грифа. З рота стирчав роздвоєний язик. На її голові увивалися змії, зелені й тонкі, наче хробаки, сплітаючись у волоссі, — живі стрічки.

— Я веду в'язня.

Її голос відлунював від стелі, уривчастий і гавкітливий, як у мисливського пса, який жене свою здобич. Вона зайшла в покій. У правій руці тримала бича, і його кінець стиха скреготів, волочачись підлогою. У другій її руці був ланцюг, на якому вона вела Прометей.

Він мав грубу білу пов'язку на очах і рештки туніки довкола пояса. Його руки й ноги були зв'язані. І він не спотикався. Я почула, як дядько шепоче позаду мене, що його кайдани викував великий бог усіх ковалів, сам Гефест, навіть Зевс не зміг би розбити їх. Фурія піднеслася на своїх грифових крилах і ввігнала пута високо в стіну. Прометей повис на них, і його руки напружилися, опуклості кісток проступили крізь шкіру. Навіть я, спізнавши так мало невігод, відчула, як це боляче.

Мій батько промовить щось, подумала я. Або хтось із інших богів. Звісно ж, вони визнають його заслуги, розрадіть добрим словом, бо вони його родина, урешті-решт. Але Прометей висів у тиші й самоті.

Фурія не завдавала собі клопоту промовами. Вона, богиня катувань, знала лише красномовність насильства. Звук

бича скидався на хруст зламаних дубових гілок. Плечі Прометея здригнулися, і на його боці розкрилася рана завдовжки з мою руку. Усі навколо видихнули, і цей звук був схожий на звук води, що ллється на розпечене каміння. Фурія знову піднесла бича. *Хрясь*. Закривавлена смуга відірвалася від спини. Вона почала сікти по-справжньому, завдаючи удару за ударом, відсікаючи тіло довжелезними смугами, що хрест-навхрест лягали на шкіру. Ми чули лише хльостання бича й Прометееве приглушене нерівне дихання. Сухожилля випнулися на його шиї. Хтось штовхнув мене в спину, бажаючи бачити краще.

Рани богів гояться хутко, але Фурія тямила у своїй справі й встигала швидше. Вона завдавала удару за ударом, доки шкіра змокрила. Я знала, що боги стікають кров'ю, але ніколи цього не бачила. Він був одним із найбільших у нашому роду, і золоті краплі крові оросили його широку спину.

Фурія бичувала далі. Минали години, а то й дні. Але навіть боги не можуть споглядати таке вічно. Кров і муки стали набридати. Вони пригадали свої втіхи, учти, якими мали насолодитися, м'які ложа, устелені пурпуром, що чекали на їхні руки та ноги. Один за одним вони відходили, і після останнього удару відійшла й Фурія, бо також заслужила на обід після важкої праці.

З обличчя мого дядька зняли пов'язку. Його очі були заплющені, і підборіддя похилилося на груди. Золотисті смуги звисали з його спини. Я чула, як мої дядьки казали, що Зевс дозволив йому просити на колінах про меншу кару. Він відмовився.

Я залишилася сама. Густі, наче мед, пахощі іхору наповнили повітря. Струмені в'язкої крові досі стікали по його ногах. Я відчула, як пульсує кров у моїх жилах. Чи знає він, що я тут? Обережно підступила до нього. Його груди підносилися й опускалися з тихим хрипінням.

— Пане Прометею? — Мій голос був ледь чутний у лункому покої.

Він підвів голову до мене. Розплющені довговії очі були гарні, великі й темні. Його щоки були гладенькі й безволосі, однак у ньому було щось таке ж предковичне, як і в мого батька.

— Я могла б принести тобі нектар, — сказала я.

Його погляд спинився на мені.

— Я був би вдячний тобі за це, — відказав він.

Його голос був лункий, як звук удару об вистояне дерево. Уперше я почула його; він жодного разу не закричав під час катувань.

Я обернулася. Часто дихаючи, пішла переходами до трапезного покою, де лунав сміх богів. На протилежному його кінці Фурія підносила тост у велетенському кубку з викарбуваним глумливим обличчям горгони. Вона нікому не боронила говорити до Прометея, але то не мало значення, бо її діло — карати. Я уявила собі, як її лиховісний голос виє моє ім'я. Уявила, як кайдани стукають на моїх зап'ястках і бич розсікає повітря. Але мій розум нічого не міг уявити далі. Я не знала, що таке побої. І не бачила кольору своєї крові.

Я затремтіла так сильно, що мусила нести чашу обома руками. Що б сказала я, якби хтось мене зупинив? Але, повертаючись, я не зустріла нікого.

У великій палаті Прометей мовчав, закутий. Його очі знов були заплющені, а рани променились у світлі смолоскипів. Я завагалася.

— Я не сплю, — промовив він. — Ти піднесеш мені чашу?

Я запашіла від сорому. Звісно, він не міг би тримати її сам. Я ступила крок уперед, так близько, що змогла відчутти, як тепло підноситься з його плечей. Земля зволожилася від його пролитої крові. Я піднесла чашу йому до уст, і він випив. Я спостерігала неспішний рух його горла. Його шкіра була прекрасна, як вилощене горіхове дерево. Вона пахла вологим мохом, що просяк дощем.

— Ти ж дочка Геліуса, так? — спитав він, допивши, і я відступила.